

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-1\(111\)-13-18](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-1(111)-13-18)
УДК 78:37.016(07)

Оксана Олексіївна Гумінська,

кандидат педагогічних наук, доцент Рівненського державного гуманітарного університету, м. Рівне, Україна, guminska@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0001-9845-1958>

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ В ОРГАНІЗАЦІЇ МУЗИЧНОГО НАВЧАННЯ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

У статті представлено теоретико-методичні підходи в організації музичного навчання на уроках мистецтва в закладах загальної середньої освіти. Визначено принципи музичного навчання та виокремлено найбільш дієві методи і форми роботи, які реалізують у освітній практиці.

Зазначено форми практичного впровадження теоретико-методичних підходів в організації музичного навчання на уроках мистецтва. Описані методи і форми роботи з учнями є здобутками, напрацьованими в процесі діяльності науково-творчої лабораторії, що об'єднала вчителів музичного мистецтва Рівненщини, науковців Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Рівненського державного гуманітарного університету і адаптованими практиками на уроках музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти.

Ключові слова: теоретико-методичні підходи організації музичного навчання, загальна музична освіта, принципи і методи музичного навчання учнів, урок музичного мистецтва, науково-творча взаємодія вчителів музичного мистецтва і науковців.

Постановка проблеми. Сучасна музична освіта відкрита до інновацій, творчих пошуків, що породжує різноманітність наукових ідей, методичних підходів та практичних знахідок. Вони тісно пов'язані між собою: наукові, теоретичні засади відіграють роль основи, фундаменту, тоді як методичні та практичні дозволяють самобутньо вибудовувати власний музично-педагогічний стиль та досвід. Наука викристалізовує методологічні, теоретичні засади, алгоритми, а практика – розвиває їх в різних об'єктивно-суб'єктивних умовах. Тому кожному

музиканту-педагогу з часом потрібно переглядати власні «професійні координати» – теоретико-методичні підходи, щоб пересвідчитись у правильності, ефективності власних дій.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Музична освіта в Україні виробила вагомий методологічний базис, що скеровує дослідницькі пошуки, конкретизує методи та форми. Провідними методологічними засадами сучасної музичної освіти виступають гуманістична спрямованість мистецької освіти, її національна основа, особистісно-орієнтований, ціннісно-орієнтований, інтегрований,

компетентнісний, технологічний, творчий підходи. Наукові та методичні праці Л. Аристової, О. Комаровської, Л. Масол, Н. Миропольської, О. Михайличенка, Г. Падалки, Е. Печерської, О. Ростовського, О. Рудницької, Л. Хлебникової та інших представників української мистецької та музичної педагогіки є орієнтиром у різних теоретико-методичних підходах в організації музичного навчання в закладах загальної середньої освіти [1; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12; 13].

Метою статті є представлення теоретико-методичних підходів в організації музичного навчання на уроках мистецтва у закладах загальної середньої освіти та виокремлення найбільш дієвих методів і форм роботи, що їх реалізують у освітній практиці.

Підхід у різних контекстах вживається як напрям, спрямованість, стратегія, орієнтація, ставлення, у педагогічній науці – «визначена позиція, що обумовлює дослідження, проектування, організацію будь-якого явища, процесу». На думку А. В. Семенової, підхід визначається певною ідеєю, концепцією, принципом і центрується на основних для нього одній чи двох-трьох категоріях: для системного підходу визначальною сенс категорією є «система»; для проблемного підходу – «проблема», компетентнісного – «компетенція», «компетентність», результативно-цільова спрямованість освіти [12, с. 450].

Обраний дослідником той чи інший підхід у процесі наукового пошуку, на думку Л. М. Ракітянської, задає і спрямовує його загальну стратегію, визначає вихідні наукові позиції в напрямку вивчення конкретного аспекту досліджуваної проблеми [13, с. 126].

Теоретико-методичні підходи організації музичного навчання на уроках мистецтва в закладах загальної середньої освіти, на нашу думку, – це позиція вчителя музичного мистецтва, що визначає стратегію, моделювання, організацію музично-пізнавальної діяльності учнів засобами підбору доцільних форм, методів, засобів навчання, що забезпечують досягнення обов'язкових освітніх результатів. Теоретико-методичні підходи музичного навчання ґрунтуються на дидактичних підходах,

принципах, методах, формах, а з іншого боку – складають методичну базу, що дозволяє реалізовувати теоретичні основи на уроках мистецтва в Новій українській школі (далі – НУШ).

Пріоритетними теоретико-методичними підходами мистецької освіти НУШ, про що зазначається у нормативних документах освіти, є діяльнісний, діалогічний, особистісно зорієнтований, інтегрований, компетентнісний.

Визначальними щодо цих підходів є *принципи музичного навчання*: принцип формування особистості через діяльність; принцип інтересу, захопленості; принцип активності; принцип зв'язку саме практики з теорією (а не навпаки); принцип зв'язку навчання із життям; принцип проблематизації змісту освіти.

Принцип формування особистості через діяльність реалізує функції освіти: в діяльності розвиваються сутнісні сили і здібності людини, що дозволяють їй обирати оптимальні стратегії життєвого шляху. Музично-пізнавальна, музично-виконавська, музично-творча, слухацька діяльності є основою пізнання музики, мистецтва, виявлення ініціативи, відповідальності, самовираження, самореалізації, саморозвитку.

Принцип інтересу, захопленості полягає в мотивації до дій, стимулюванні до засвоєння змісту предмета, створення захопливої творчої атмосфери співпраці й співпереживання на уроці музичного мистецтва.

Принцип активності виражає загальну вимогу до організації освітнього процесу, успіх якого забезпечується завдяки активній діяльності учнів. За цих умов учитель музичного мистецтва має забезпечити активізацію уваги, мислення (сприймання, розуміння, запам'ятовування, аналізу, синтезу, інтерпретації), інтеграцію попереднього досвіду і нової інформації, співпрацю.

Принцип зв'язку практики з теорією здійснюється через дослідження музичних звуків, ритмів, мелодій, музичних творів, музичне виконавство і на цій основі – «відкриття» правил, понять, термінів. Цей зв'язок реалізується, коли після музично-виконавської, музично-творчої діяльності учні приходять до розуміння образного змісту музики, жанровості, структури, засобів музичної

виразності (елементів музичної мови), знаків нотного письма тощо. Для прикладу: учні практикуються у співі (з текстом пісні та з назвами нот), набувають музичного слухового досвіду, навичок координації голосу і слуху, а згодом вивчають позначення нот на нотному стані, або ж сприймають музичний твір, його настрій, характер, пластично виражають себе під музику, після чого аналізуючи та визначаючи форму твору, його жанр.

Принцип зв'язку навчання з життям розкривається через вивчення світу музики як відображення життєвих явищ: образи природи, техніки, дитячі захоплення – в інструментальних мініатюрах чи піснях; історія, побут, обрядовість – у народній пісні. Водночас такий принцип звертає увагу на людину, її художньо-образне ставлення до світу, осмислення сутності краси, духовності у мистецтві та в житті.

Принцип проблематизації змісту освіти полягає в організації проблемної ситуації (протиріччя, подив), пошукової, творчої діяльності, що забезпечує зміщення акценту з інформування учня на висловлення власних думок, ідей, самостійний пошук інформації, самооволодіння знаннями й уміннями в процесі навчання; створення власного ритму, мелодії, варіанта супроводу, пластичного образу, творчого проекту тощо.

Зазначені вище принципи реалізуються в практиці загальної музичної освіти спеціальними **методами**. Виокремимо найбільш дієві серед них і стисло їх розглянемо.

Музичне навчання особистості неможливе без застосування *методу комплексної музичної діяльності*. Різні види музично-виконавської, творчої, ігрової та мистецької діяльності є своєрідними формами спілкування, діалогу учнів з музикою, поєднання яких розширює умови для взаємозбагачення, форми самовираження: вокально-інструментальні діалоги, інсценізація, театралізація пісень, речитація-імпрізація з інструментальним виконавством, декламаційно-театральне оформлення музики для слухання, ритмо-вокально-пластичні діалоги зі звучними жестами; створення вокально-пластичних

композицій на заданий сюжет; створення ритмо-пластичних та інструментальних композицій, пластична імпрізація на основі літературного тексту, музичного твору, образу епохи, композитора, стилю; пластично-звуко-наслідувальне втілення живописних образів; театралізація, пластична реалізація музичних творів; створення пластично-вокальних, танцювально-театральних композицій; інструментальна імпрізація на основі літературного тексту, образу, мистецького стилю, картини тощо; інструментально-пластична імпрізація супроводу до пісні, музичного твору для слухання; створення інструментально-танцювальних композицій, вокально-інструментально-пластичних композицій на основі образу, літературного тексту, інструментально-вокально-танцювальних композицій тощо [3; 4].

Діалог у педагогіці музичної освіти – це діяльнісний метод, за допомогою якого педагог не «вчить», а всіляко прагне до того, щоб учень навчався самостійно. Діалогу, що втілює таку позицію, найбільше властива віра в особистість, у її духовно-моральну, творчу силу. Через діалог розвивається увага, мислення, уміння зосереджуватися, розуміти, аналізувати, висловлюватися, спілкуватися. Через діалог учень стає джерелом інформації, ідей, пропозицій; покращується взаєморозуміння між учителем і учнями (довіра, повага, бажання працювати разом, відчуття задоволення від спільної праці).

Наведемо приклади питань, які стимулюють діалог про життя (творчість) композитора, аналіз музичного твору, формують особистісне ставлення до музики. Як вплинула епоха на життя (творчість) композитора? Чому завжди цікаво знати факти про дитинство композитора? Як захоплення дитинства впливають на доросле життя? Які захоплення, окрім музики, були в композитора? Які музичні твори композитора ви вважаєте мудрими (героїчними, ліричними, світлими, натхненними тощо)? Чим сучасній людині може бути цікава особистість далекого XVIII століття? Чим сучасній людині може бути цікава музика 200-літньої давнини? Яку «історію» розповів нам композитор у

цьому творі? Який засіб музичної виразності відіграв головну роль у створенні образу? Як змінювалась динаміка (лад, регістр, оркестровка, темп, штрихи тощо) протягом звучання твору? Чи може цей твір допомогти людині? Чим? У якій ситуації? Чим може така музика змінити людину? Чи може ця музика зробити світ добрішим (світлішим, сміливішим, правдивішим, кращим тощо)? Як? Чи потрібно усім людям вміти грати на музичному інструменті? Які твори композитора ви візьмете в «духовний багаж» життя? Чому?

Проблемні методи – дієвий спосіб активізації навчально-пізнавальної діяльності, що передбачає активне «відкриття» і засвоєння учнями нових знань. Проблемні запитання і завдання, проблемна ситуація, створення атмосфери «відкриття істини» є тими умовами, в яких учень експериментує, прослідковує виникнення самого знання, проникає в сутність музичних явищ, подій, фактів, віднаходить взаємодію загального та часткового (життя і музики, образу та засобів утілення тощо).

Проблемні питання, проблемні ситуації, створені на основі теми (надзавдання) уроку стимулюють пізнавальну активність учнів, відкритість та сміливість перед помилками, зацікавленість у розвитку проблеми, можливість виявити свої здібності, готовність до творчості. Проблемна ситуація може доповнитись *роботою над опорною схемою* (образною моделлю) у процесі засвоєння теми уроку, певного поняття чи групи понять. Структурні елементи та взаємозв'язки між ними подаються і у вигляді схематичних зображень (певних геометричних фігур та ліній-стрілок між ними), і конкретних образів – людей, об'єктів природи, предметів побуту, їхніх умовних зображень, символів тощо. Їх композиція спрямована на те, щоб наочно відобразити логіку певного поняття чи теми. Процес опрацювання опорної схеми пов'язаний з інтелектуальними процесами сприймання, аналогії, порівняння, аналізу, синтезу, уяви, а водночас із розвитком навичок композиції, практичними навичками створення схем. Сучасні мультимедійні технології дозволяють давати учням проблемні завдання щодо ко-

лективного створення опорних схем, інтелект-карт, леп-буків, інтерактивних плакатів тощо [4].

Метод проєктів застосовується для активізації пізнавального інтересу, розширення мистецького кругозору (створити леп-бук, «портрет» улюбленого композитора (виконавця), словник-довідник українських композиторів, популярних українських народних пісень, українських естрадних пісень, творів класичної музики тощо), для стимулювання творчої діяльності (написати казку, створити до неї музичний супровід, написати пісню на запропонований вірш; написати вірш та покласти його на музику; створити відеокліп до улюбленого музичного твору, створити власний шумовий інструмент), для активізації співпраці (написати мюзикл й театралізувати його з друзями, створити музичний гурт і виконати улюблену пісню) тощо. Прикладами колективних проєктів можуть бути реп-проєкт «Про шкільне життя», вокально-танцювальні челенджі «Вийдемо зранку на веснянку», «Заспіваймо коломийку».

Метод моделювання художньо-творчого процесу спрямований на активне, діяльнісне засвоєння творів мистецтва, в процесі якого учні проходять шлях народження музики від ідеї-задуму до реалізації. За цих обставин вони виконують роль композитора-творця, відповідають на ті ж запитання, над якими «мучиться» композитор-творець: про що я хочу сказати своєю музикою, чому це так важливо для мене, чим це може бути цікаво для інших, як втілити цей образ? Подібні запитання – основа моделювання творчого процесу, можливість зазирнути «в себе», побачити себе з позиції іншої людини, зрозуміти сенс власної діяльності. Ситуація входження в музичний образ може бути вокальною, поетичною, пластичною, інструментальною, образотворчою тощо.

Наведемо приклади застосування методу для створення образу театральної ляльки Пульчинелли. Як композитори-творці, учні вивчають цей театральний образ – веселий, «непосидючий», жартівливий, говорить скоромовкою, танцює тарантелу. Учителю пропонує створити образ Пульчинелли за допо-

могою голосу: учні читають вірш-жарт скоромовкою, або вигадують мелодію і співають у швидкому темпі, або вигадують вокальну вправу-«смішинку» (вокалізація складів «ха-ха», «хо-хо», «хі-хі», «хе-хе»), або створюють пластичний етюд лялькового героя. Після таких творчих спроб, пропонується вигадати уявний інструментальний твір «Пульчинелла», обрати музичний інструмент, назвати жанр та форму твору і описати засоби виразності. Після характеристики «створених» програних мініатюр, учні слухають композиторський варіант даного образу, аналізують, порівнюють (Е. Віла-Лобос. Фортепіанна п'єса «Полішинель»). Активність сприймання та розуміння, рівень проникнення в образний зміст твору неабияк підвищується. Додатково, в даній ситуації, учні включаються у дослідження різниці між іменами Пульчинелла й Полішинель.

Ігрова діяльність – найбільш природна діяльнісна парадигма людства, завдяки якій розвивається творчий потенціал особистості. *Ігрові методи* в навчанні музичного мистецтва полегшують процес набуття виконавських навичок, емоційно налаштовують на активне сприймання музично-теоретичних понять, допомагають їх активному, більш осмисленому засвоєнню, організовують мистецьку комунікацію та співтворчість.

Гру можна вигадати до будь-якої теми уроку музичного мистецтва, до певного виду діяльності чи певного музичного твору, застосувавши її для розвитку музичних і творчих здібностей, виконавських та комунікативних навичок. Для цього потрібно навчальне завдання переформулювати в ігрове. Наприклад, навчальне завдання: «виконаємо вокально-хорову вправу-розспівку на звуках тризвуку» оголошуємо як ігрове: «граємо у гру «Дзвони», у якій кожна група класу – перша, друга й третя, – відтворює певний звук (налаштування на звуках тризвуку) на склад «дон» за жестом диригента».

Особлива умовна ситуація гри здатна змінити середовище і людей в ньому. У рольовій грі учні перевтілюються, стають більш вмотивованими, активними, виконуючи певну роль (композитор, музикант, хорист, оркестрант, диригент,

драматург, танцюрист, артист, художник, блогер тощо). Так, рольова гра «Композитор» налаштує учнів на образ творця музики, який розкаже про засоби виразності, необхідні для створення певного музичного образу, характер, жанр, засоби виразності музичного твору; розкаже, який твір він міг би створити на основі літературного чи живописного твору в певних життєвих реаліях. Гра «Кореспондент» дозволить відчувати себе у ролі представника масмедіа, який складає опитувальник до однієї з тем уроку музичного мистецтва, здійснює опитування рідних, друзів, знайомих, сусідів на основі попередньо складених запитань, виступає на уроці з результатом-репортажем. Наприклад, у 7 класі кореспондент може дослідити думку оточуючих з таких питань: «Яку музику ви любите?», «Яку музику ви вважаєте сучасною?». У цьому випадку кореспондент не лише вивчає думки та смаки інших людей, але й може їх порівняти із власними.

Формування діяльнісної особистості на уроках музичного мистецтва можливе за умови використання *методів диференційованого навчання*, коли кожному учневі (групі учнів) пропонуються завдання, відповідні їхнім здібностям, рівню розвитку. Диференціація під час слухання музики реалізується завдяки завданням для всіх учнів – визначити характер музики, образність, засоби виразності, жанр, відповідність твору темі уроку; завданням на вищий рівень пізнавальних інтересів – визначити стиль, країну, історичний період, назвати композитора і твір, наспівати, награти мелодію з твору композитора. Під час виконання мелодії з нот: усі читають ритмічну послідовність ритмо-складами, плескають ритмічний рисунок, читають у ритмі ноти, повторюють за вчителем кожну фразу пісні; здібні – настраюють клас у тональності (грають тоніку, співають тонічний тризвук), відтворюють мелодію нотами, відтворюють мелодію на інструменті (фортепіано). Існує досвід, що останні п'ять хвилин уроку музичного мистецтва присвячуються музиканту-виконавцю – учневі, який навчається грати на музичному інструменті з закладі позашкільної ми-

стецької освіти. Він має назвати музичний твір, композитора і заграти. Такі завдання стимулюють музично-виконавську діяльність, самореалізацію.

Виокремлені підходи, принципи та методи, що їх реалізують, набули вигляду стрункої теоретико-методичної системи для їх впровадження за результатами тривалої роботи, що об'єднала науковців і практиків Рівненщини. З 2003 року вчителі музичного мистецтва та здобувачі вищої освіти розпочали науково-творчу діяльність у науково-дослідній лабораторії, пізніше – науково-дослідному колективі, сьогодні – школі-лабораторії та студії колективного музикування, до роботи яких долучилися фахівці Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Рівненського державного гуманітарного університету, заклади загальної середньої освіти Рівненщини. А перша наукова тема «Формування діяльнісної особистості в процесі музичної вихованості» стала генеральною в їхній діяльності [2; 4].

В експериментальній роботі народились сучасні форми музичного навчання учнів і вчителів: «надихаючі» уроки, членджі, практикуми, майстер-класи (майстерки) колективного музикування, творчі відеороботи для ютуб каналу тощо.

Ненова форма «відкритого» уроку була перетворена в сучасну – «надихаючі» уроки, щоб підкреслити творчу мотивацію вчителя та учнів до створення піднесеної пізнавальної пошукової ситуації, атмосфери мистецької співпраці. Наприклад, урок музичного мистецтва у 7 класі з теми «Досконалість +почуття=краса музики» (вчителька С. Марченко) спонукав виконавсько-творчу взаємодію, пошукову діяльність учнів до відкриття формули «краси музики». А урок у 6 класі з теми «Етюд у музиці» (вчителька І. Опанасець) – до створення різноманітних етюдів: інструментальних, вокальних, живописних, пластичних.

Творчі виклики (членджі) мотивують сучасних учнів на уроці та в позаурочній діяльності. Їх різноманіття створює нові умови для випробовування здобувачами освіти власних музично-виконавських, творчих здібностей, а

вчителю – вдосконалення фахової компетентності. Студенти-практиканти під керівництвом вчителя музичного мистецтва І. Опанасець підготували учнів 5 класу до Всеукраїнського артчеленджу «Слово, чому ти не твердая криця!», приурочений відзначенню 150 років від дня народження Лесі Українки. Учні, студенти та вчителі музичного мистецтва Рівненщини неодноразово брали участь в міжнародних Орф-челенджах та колаборативних Орф-проєктах, організованих Міжнародним фондом Карла Орфа (Німеччина).

Практикуми вивчення народних танців, народних пісень-ігор, пісень-танців та майстер-класи, які готують вчителі до науково-практичних семінарів, розпочинають своє «життя» з учнями та студентами. А після вчительських семінарів, практикумів навчальний матеріал (узагальнений та систематизований) повертається на урок мистецтва з новим мотиваційним зарядом на музично-виконавську взаємодію й творчу реалізацію.

Практикуми навчання гри на укулеле, сопілці, створення Орф-партитур стали основою систематичних занять студії колективного музикування для вчителів музичного мистецтва, студентів, музичних керівників. Набуті виконавсько-творчі уміння після занять студії одразу спрямовуються в музично-професійну діяльність.

Технічні можливості ютуб-каналу дозволили представити творчі форми роботи, серед яких: відео з майстер-класів, практикумів, семінарів, конференцій, студентських конкурсів-концертів, творчі роботи учнів та студентів в класах, аудиторіях, мультимедійна творчість як наочність для уроків музичного мистецтва (відеопартитури для музикування та рухів), роботи науково-творчих проєктів Інституту мистецтв РДГУ (організаторка Т. Прокопович) «Небо над Україною: МВЛ-180 на варті», «Микола Леонтович: вінок шани композитору», «Василь Барвінський: ніжна душа, а дух незламний» та ін. [5].

Як бачимо, розроблені теоретичні підходи стимулювали пошук ефективних методів і форм музичного навчання учнів, що були апробовані у практиці

роботи рівненських вчителів музичного мистецтва. А отже, потужний тандем науковців і практиків дав свої результати, що викристалізувалися у найкращому – інноваційному досвіді музичного навчання учнів.

Висновки. Таким чином, нами виокремлені теоретико-методичні підходи до організації музичного навчання на уроках мистецтва в НУШ, принципи музичного навчання учнів (формування особистості через діяльність; стимулювання інтересу, захопленості; активності; принцип зв'язку практики з теорією, зв'язку навчання із життям; проблематизації змісту освіти). Це дозволяє вчителів музичного мистецтва бачити спрямованість своєї музично-педагогічної діяльності і фокусуватися на учневі, сприяти тому, щоб він був активним учасником освітнього процесу та здатним реалізувати себе в різновидах музичної діяльності і творчості. Бачення і розуміння зазначених принципів дозволяє вчителів музичного мистецтва добирати максимального ефективного для цього методи (метод комплексної музичної діяльності, метод діалогу, проблемні методи, роботу з опорними схемами (інтелект-картами, леп-буками, інтерактивними плакатами та ін.), метод проєктів, метод моделювання художньо-творчого процесу, ігрові методи, методи диференційованого навчання), а також – форми роботи: «надихаючі» уроки, челенджі, практикуми, майстер-класи (майстерки) колективного музикування, творчі відеороботи для ютуб каналу тощо.

Прикладом роботи над впровадженням теоретико-методичних підходів до організації музичного навчання на уроках мистецтва НУШ в освітній процес закладів загальної середньої освіти Рівненщини є науково-творча співпраця науково-дослідницької лабораторії, що об'єднує вчителів музичного мистецтва Рівненщини, науковців Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, Рівненського державного гуманітарного університету, і спрямовується на розробку методичного інструментарію для вчителів музичного мистецтва, висвітлення і популяризації найкращих музично-педагогічних напрацювань.

Перспективами подальших досліджень може бути розробка сучасної методики музичного навчання учнів різних ланок системи загальної середньої освіти із систематизацією форм, методів і методичних прийомів, що сприятимуть реалізації завдань НУШ, та на цій основі удосконалення фахової компетентності вчителя музичного мистецтва.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Аристова Л. С. Методика музичного навчання та виховання : навч.-метод. посібник. Миколаїв : Іліон, 2018. 404 с.
2. Гумінська О. О. Концепція формування діяльносної особистості в процесі музичного виховання. *Завуч*. 2004. №16 (238). С. 15–21.
3. Гумінська О. О. Технологія самовираження учнів у музичній діяльності. *Мистецтво та освіта*. 2020. № 3 (97). С. 20–26.
4. Діяльнісна парадигма сучасної музичної освіти : збірник матеріалів / упоряд. О. О. Гумінська. Рівне : РОІППО–РДГУ, 2023. 163 с.
5. Колективне музикування: YouTube-канал ТНДК РОІППО–РДГУ. URL: <https://www.youtube.com/channel/UCwEsaaW3XRddHUKNMaGmptA>
6. Комаровська О. А. Художньо обдарована особистість: сутність, реалії, розвиток : моногр. Ів.-Франківськ, НАІР, 2014. 412 с.
7. Комаровська О. А., Миропольська Н. Є., Нічкало С. А., Руденко І. В. Виховання художніх цінностей учнів в освітньому середовищі закладу загальної середньої освіти : метод. посібник / за ред. О. А. Комаровської. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 179 с. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729236>
8. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта: теорія і практика : монографія. Київ : Промінь, 2006. 432 с.
9. Масол Л. М., Базелюк О. В., Комаровська О. А., Рагозіна В. В. Мистецька освіта в Україні: Розвиток творчого потенціалу у XXI столітті : аналітична доповідь укр., рос, англ. мовами : наук. вид. / за наук. ред. Л. М. Масол. Київ : Аурі Букс, 2012. 240 с.
10. Михайличенко О. В. Музично-естетичне виховання дітей та молоді в Україні (ретроспективно-теоретичний аспект) : монографія. Суми : Козацький вал, 2007. 356 с.
11. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України, 2008. 274 с.
12. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмелюк, А. В. Семенова та ін.; за ред. З. Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб. і доп. Київ : Знання, 2007. 495 с.
13. Ракітянська Л. М. Наукові підходи як теоретико-методологічне підґрунтя педагогічних досліджень. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]*. Сер. : Педагогічні науки. 2018. Вип. 163. С. 124–129. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2018_163_28
14. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти : навч.-метод. посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2011. 640 с.
15. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька : навч. посібник. Тернопіль : Навч. книга – Богдан, 2005. 360 с.
16. Технологія колективного музикування : метод. посібник / упор. О. О. Гумінська. Рівне : РОІППО – РДГУ, 2018. 60 с.

References:

1. Arystova, L. S. (2018). *Metodyka muzychnoho navchannia ta vykhovannia* [Methodology of musical education and training]. Mykolaiv: Ilion.
2. Huminska, O. O. (2004, June). Kontseptsiiia formuvannia diialnisnoi osobystosti v protsesi muzychnoho vykhovannia [The concept of forming an active personality in the process of music education]. *Zavuch*, 16(238), 15–21 (special issue).
3. Huminska, O. O. (2020). Tekhnolohiia samovyrzhennia uchniv v muzychnii diialnosti [Technology of students' self-expression in musical activity]. *Mystetstvo ta Osvita* [Art and Education], 3(97), 20–26.
4. Huminska, O. O. (Ed.). (2023). *Diialnisna paradyhma suchasnoi muzychnoi osvity* [Activity paradigm of modern music education]. Rivne: ROIPPO–RDHU.
5. Kolektivne muzykuvannia [Collective music making]: YouTube channel of TNDK ROIPPO–RDHU. Retrieved from <https://www.youtube.com/channel/UCwEsaaW3XRddHUKNMaGmptA>
6. Komarovska, O. A. (2014). *Khudozhno obdarovana osobystist: sutnist, realii, rozvytok* [Artistically gifted personality: Nature, reality and development]. Ivano-Frankivsk, NAIR.
7. Komarovska, O. A. (Ed.), Myropolska, N. Ye., Nychkalo, S. A., & Rudenko, I. V. (2021). *Vykhovannia khudozhnykh tsinnosti uchniv v osvitu* [Educating students' artistic values in the educational environment of institution of general secondary education]. Kropyvnytskyi: Imeks-LTD.
8. Masol, L. M. (2006). *Zahalna mystetska osvita: teoriia i praktyka* [General art education: Theory and practice]. Kyiv: Promin.
9. Masol, L. M. (Ed.). (2012). *Mystetska osvita v Ukraini: rozvytok tvorchoho potentsialu v XXI stolitti* [Art education in Ukraine: Development of creative potential in the XXI century]. Kyiv: Aura Buks.
10. Mykhailychenko, O. V. (2007). *Muzychno-estetychne vykhovannia ditei ta molodi v Ukraini (retrospektyvno-teoretychnyi aspekt)* [Musical and aesthetic education of children and youth in Ukraine (retrospective and theoretical aspect)]. Sumy: Kozatskyi val.
11. Padalka, H. M. (2008). *Pedahohika mystetstva (Teoriia i metodyka vykladannia mystetskykh dysyplin)* [Art Pedagogy (Theory and methods of teaching art disciplines)]. Kyiv: Osvita Ukrainy.
12. Kurland, Z. N. (Ed.), Khmeliuk, R. I., & Semenova, A. V. (2007). *Pedahohika vyshchoi shkoly* [Pedagogy of higher education]. (3rd ed.). Kyiv: Znannia.
13. Rakitianska, L. M. (2018). *Naukovi pidkhody yak teoretyko-metodolohichne pidgruntia pedagogichnykh doslidzhen* [Scientific approaches as the theoretical and methodological basis of pedagogical research]. *Naukovi zapysky Tsentralnoukraiynskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Volodymyra Vynnychenka. Serii: Pedahohichni nauky*, 163, 124–129. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2018_163_2
14. Rostovskiy, O. Ya. (2011). *Teoriia i metodyka muzychnoi osvity* [Theory and methods of music education]. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan.
15. Rudnytska, O. P. (2005). *Pedahohika zahalna ta mystetska* [General and artistic pedagogy]. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan.
16. Huminska, O. O. (Ed.). (2018). *Tekhnolohiia kolektyvnoho muzykuvannia* [Technology of collective music making]. ROIPPO–RDHU.

Oksana Oleksiivna Huminska, PhD, Associate Professor of Rivne State University for the Humanities, Rivne, Ukraine, guminska@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0001-9845-1958>

Theoretical and methodological approaches to organizing music education in art lessons

The article presents theoretical and methodological approaches to organizing music education at art lessons in institutions of general secondary education. The theoretical and methodological approach to organizing music education is interpreted as the position of the music teacher, which determines the strategy, modeling, and organization of music cognitive activities of students through the selection of appropriate forms, methods, and means of teaching that ensure the achievement of mandatory educational outcomes. According to the author of the article, theoretical and methodological approaches to music education have both a theoretical basis, consisting of didactic approaches, principles, methods, and forms, and a methodological basis that allows implementing the theoretical framework in art lessons within the New Ukrainian School (NUS).

The priority theoretical and methodological approaches to art education within NUS – activity-based, dialogic, person-oriented, integrated, competency-based – can be implemented through principles such as: the principle of personality formation through activity; the principle of interest and enthusiasm; the principle of activity; the principle of linking practice with theory (rather than vice versa); the principle of linking education with life; the principle of problematizing the content of education.

The article highlights the most effective methods and forms of work implemented in educational practice: the method of comprehensive musical activity, the dialogue method, problem-solving methods, work with reference schemes (mind maps, lapbooks, interactive posters), project method, method of modeling artistic and creative process, game-based methods, methods of differentiated teaching.

Modern forms of music education for students and teachers, which have emerged while implementing theoretical and methodological approaches, are noted: “inspiring” lessons, challenges, workshops, collective music-making masterclasses, and creative videos for YouTube channels.

The described approaches, principles, methods, and forms of work with students are achievements developed through the scientific and creative activities of music teachers in the Rivne region, researchers from the Rivne Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Rivne State Humanities University, and adapted practices in music lessons in institutions of general secondary education.

Keywords: *theoretical and methodological approaches to organizing music education, general music education, principles and methods of teaching music to students, music lesson, scientific and creative interaction of music teachers and researchers.*

Стаття надійшла до редакції 29.12.2023 р.

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-1\(111\)-18-29](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-1(111)-18-29)
УДК 371.315.3

Тетяна Миколаївна Шлєєнкова,

заслужений вчитель України, учитель-методист, вчитель образотворчого мистецтва комунального закладу «Подільська гімназія Кропивницької міської ради», м. Кропивницький, Україна, tatyana.shleenkova@ukr.net, <https://orcid.org/0009-0008-8355-8611>

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗМІСТУ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА У 5–6 КЛАСАХ

У статті подано рекомендації щодо реалізації на уроках образотворчого мистецтва у 5–6 класах Нової української школи вимог до обов'язкових результатів навчання учнів з мистецької освітньої галузі, визначених Державним стандартом базової середньої освіти.

Проаналізовано наукові підходи з питань сучасних методів, прийомів, технологій навчання школярів мистецтва в закладах загальної середньої освіти в контексті впровадження засад Нової української школи. Наведено приклади застосування вправ, завдань, ігор на уроках образотворчого мистецтва, приклади системи роботи з творами мистецтва в контексті вивчення різних тем в 5–6 класах.

Ключові слова: *урок образотворчого мистецтва, учні 5–6 класів, зміст мистецької освіти, Державний стандарт базової середньої освіти, завдання.*

Сучасне українське суспільство та освіта, як його складова, переживають значні зміни, зумовлені політичним, соціально-економічним, культурним факторами. Значних трансформацій зазнають зміст і форми навчання, технології та методи, що реалізують накреслені концепцією Нової української школи засадничі підходи [6]. Відповідно оновлюється і мистецька освітня галузь [8].

Дослідження теми в наукових джерелах. Проблеми мистецької освіти у закладах загальної середньої освіти досліджують

Л. Аристова, О. Гайдамака, О. Комаровська, О. Лобова, Л. Масол, Н. Миропольська та ін. У полі уваги дослідників цієї галузі (Л. Аристова, О. Гайдамака, О. Комаровська, О. Лобова, Л. Масол, Н. Миропольська та ін.); це гостро актуальні питання, що викликають широкий резонанс серед вчительської спільноти: підходи до викладання мистецтва, сучасне навчально-методичне забезпечення викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в Новій українській школі, інноваційні технології, можливість застосування ефективних практик в умовах різних режимів нав-